

**СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ
ПРИ НЕГЛАСНОМУ ОБСТЕЖЕННІ ЖИТЛА
ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ**

У статті автор розглядає деякі питання судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи за новим кримінальним процесуальним кодексом.

Ключові слова: *судовий контроль, негласне обстеження, житло, інше володіння, особа.*

В статье автор рассматривает некоторые вопросы судебного контроля в процессе негласного обследования жилья или другого владения личности по новому криминальному процессуальному кодексу.

Ключевые слова: *судебный контроль, негласное обследование, жилье, другое владение, личность.*

Some issues of judicial control in the course of unacknowledged observation of the person's housing or another private ownership, enacted in the new Criminal Procedural Code are reviewed by the author in the article.

Key words: *judicial control, unacknowledged observation, housing, another private ownership, person.*

Уявляється, що найбільш людина може у своєму будинку не підкорятися навіть всій королівській владі. Будинок може бути хитким, його дах може бути ненадійним, його може продувати вітер, всередину може увірватися буря, може забивати дощ, - але Король Англії не може туди увійти, усі його повноваження не дають йому права переступати поріг халупи, що розвалюється"

*(Вільям Пітти, прем'єр міністр
Великобританії (1783-1801)) [Л.с.11].*

Постановка проблеми. Сьогодні дане конституційне право покликане забезпечувати свободу особи від незаконних вторгнень будь-яких суб'єктів до її житла, сфери особистого життя і гарантується особі незалежно від того, є вона громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства.

Розглядаючи клопотання слідчого або прокурора при проведенні такої негласної слідчої (розшукової) дії (далі НСРД) як негласне обстеження житла чи іншого володіння особи, слідчий суддя пови-

нен украї серйозно підходити до його розгляду, враховуючи особливості даної слідчої дії, практику ЕСПЛ, керуватися верховенством права і методом жорсткої "фільтрації", але дотримуючись балансу між громадськими інтересами та правами і свободами людини. Враховуючи, що вперше вводиться інститут НСРД, а законодавцем не враховані всі обставини таємного вторгнення у приватне життя людини, важливе значення має судовий контроль з подальшою судовою правотворчістю, з відповідною судовою практикою, яка мала б креативне значення.

Метою статті є висвітлення проблемних питань судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи згідно норм глави 21 КПК України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню різних аспектів забезпечення права особи на недоторканність житла приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема у роботах О. В. Биваліна О.В.Бикова, В.Ф.Бойко, В.Д.Бринцева, Л. Д. Воеводіна, Л.В. Головка, І. В. Гришина, Ю.М.Грошевого, В. Є. Коновалової, В. Т. Маляренка, А.Ю. Олійника, І. Л. Петрухіна, Ф. М. Рудинського, В.Н. Шелестюкова, В. Ю. Шепитька, В.І.Чернобука та ін.

Основний зміст статті.

Конституція України повною мірою закріпила особливий статус суду, що дозволяє говорити про його вагомий значущість у сфері охорони прав та свобод людини і громадянина. Законодавчі ініціативи в царині прав людини, введення елементів змагальності, судового контролю та інших інститутів служать вираженням прагнення законодавця до побудови нової моделі кримінального процесу.

Житло, житлове середовище людини на всіх історико-культурних періодах розвитку людства відігравали роль психологічної "ніші", що дозволяє домогтися максимального відособлення та індивідуалізації. Ця роль знаходить особливе значення в сучасних умовах урбанізації та інтенсифікації людської життєдіяльності.

Дім - "це місце, де реалізується гуманістичний принцип існування людини у світі, де простір стає населеним світом, де гуманізація світу (перетворення його на населений) відбувається через думку-рефлексію про світ і про себе в світі як єдиному можливому місці і способі існування, через вибудовування будинку як тіла, результату акта мислення – образу світу" [2,с.206].

З розвитком людства з'являлися норми права, які забезпечують недоторканність житла. Так, у Древній Русі таке право було закріплене в текстах Російської правди [3,с.202-205]. На думку Шелестюкова

В.М. "дана непряма згадка про таке право в Російській правді може свідчити про досить тривалу історію її законодавчої регламентації" [4,с.18].

Починаючи з епохи буржуазних революцій (XVIII ст.) наступним правом після права людини на особисту недоторканність проголошувалося право на недоторканність житла, і проблеми його забезпечення почали стрімко вирішуватися після судової реформи 1864 р.

На межі XIX–XX ст. у Росії, до складу якої входила і Україна, існувала теорія кримінального процесу, яка розглядалася як система гарантій прав особи, в тому числі й права на недоторканність житла. Вчені П. Люблінський та І. Михайловський, за визначенням М. Чельцова-Бебутова, розвинули зазначену теорію: її сутність полягала у визнанні за судом ролі охоронця прав та інтересів особи (навіть від зазіхань самої державної влади) [5,с.16].

У 1907 р. був прийнятий законопроект "Про недоторканність особи", статті 15,16 та 17 якого присвячувалися недоторканності житла [6]. Разом із ними норми "Статуту кримінального судочинства" 1864 р. та "Уложення про покарання кримінальні та виправні" визначили загальні гарантії недоторканності житла від "незаконних та невірних зазіхань" з боку адміністративної влади.

Заслужують на увагу дослідження виняткових підстав проведення огляду, освідування та обшуку у царській Росії. За загальним правилом, встановленим ст. 105 Статуту кримінального судочинства, зазначені процесуальні дії зобов'язані були проводити судді (судові слідчі прирівнювалися до них) особисто. Рішення судді про особисте проведення слідчих дій не вимагало складання відповідного процесуального документа, тому що за своєю сутністю було юридичною підставою. У суспільстві на той час виникло ставлення до суду як до "фортеці громадянської свободи"[5].

Найбільш широке коло каральних дій, що порушують право на недоторканність житла ("домовое право"), охоплювало Кримінальне Уложення 1903 року. В кінці XX століття у всіх республіках Союзу РСР норми кримінального законодавства певною мірою захищали недоторканність житла.

Міжнародно-правові акти у сфері прав людини проголошують серед основоположних прав - право на житло та його недоторканність. Так, у ст. 12 Загальної декларації прав людини зазначається, що: "Ніхто не може зазнавати безпідставного втручання у його особисте

та сімейне життя, безпідставного посягання на недоторканність його житла, таємницю його кореспонденції" [7,с.4]. Аналогічні права проголошені і в Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст.17) [8,с.124] та в Європейській конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (ст.8) [9,с.9].

Конституція України гарантує недоторканність житла (ст. 30). Згідно положення цієї статті забороняється проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. Насамперед зазначається, що можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину [10,с.9].

Кримінальний кодексом України (ст.162) встановлена відповідальність за дії, пов'язані з незаконним проникненням в житло чи інше володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку, а так само незаконного виселення чи інших дій, що порушують недоторканність житла громадян [11,с.57].

Однією із загальних засад кримінального провадження є недоторканність житла чи іншого володіння особи (п.6 ч.1 ст.7 КПК)[12, с.7].

Згідно ст.13 КПК не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим судовим рішенням, крім випадків, передбачених цим кодексом [12,с.10]. Отже, все, що відбувається в житлі, не може бути розголошене без згоди зацікавлених осіб. Доступ до житла сторонніх осіб можливий лише за чітко вираженої згоди громадян, які проживають у ньому.

Законодавець вперше визначився в КПК з диспозицією "житла", під яким "розуміється будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від його призначення і правового статусу, та пристосоване для постійного або тимчасового проживання в ньому фізичних осіб, а також всі складові частини такого приміщення. Не є житлом приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені за законом" (ч. 2 ст. 233 КПК) [12,с.124]. Але, на нашу думку, приміщення для тривалих побачень в місцях позбавлення волі підпадають під поняття "житла". Щодо визначення поняття "інше володіння особи", необхідно зазначити, що окремі громадяни сьогодні мають на праві приват-

ної власності крамниці, ресторани, кафе, бари, їдальні, майстерні, заводи і фабрики та багато інших приміщень, які також є "іншим володінням особи". Цивільне законодавство дає особі безліч інших можливостей для реалізації права на володіння.

Щоб судова практика була сталою і визначеною, в КПК також вперше дане поняття "інше володіння особи" (ч.2 ст.233КПК), під яким "розуміються транспортний засіб, земельна ділянка, гараж, інші будівлі чи приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення, тощо, які знаходяться у володінні особи" [12, с.125]. У той самий час і конституційна норма, і наведені норми КПК дещо відрізняються від формули, передбаченої ч. 2 ст. 8 Європейської конвенції з прав людини. В ній не йдеться про інше володіння особи. Тобто Україна, передбачаючи недоторканність не тільки житла, а й іншого володіння особи, встановлює більш широкі права особи, ніж це передбачено Європейською конвенцією, і цим створює для своїх правоохоронних структур складніші умови діяльності, ніж в країнах Європи.

Належний судовий контроль, об'єктивне й незалежне досудове слідство, на наше переконання, неможливі без наявності слідчого судді як об'єктивного і незалежного дослідника обставин вчиненого злочину. Запровадження у вітчизняному кримінальному процесі інституту слідчого судді - це вірний шлях до вирішення низки проблем на стадії досудового розслідування. З його введенням відпаде частина невластивих як слідчому, так і прокуророві функцій, а чіткий розподіл останніх на стадії досудового розслідування служитиме гарантією реалізації принципу змагальності.

Що стосується негласного обстеження житла чи іншого володіння особи, то слід врахувати, що така негласна слідча дія проводиться у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів (ст.267 КПК).

Негласні слідчі дії - "це не судовий розгляд і навіть не підготовчі дії до судового засідання. У даних правовідносинах ще немає сторін, що характерно для кримінального процесу. У процедурі, в якій вноситься подання про судовий дозвіл., особа, яка перевіряється, не учасник процесу і знати про нього не повинен. Відкритості, гласності і змагальності сторін в цьому процесі бути не може" [13].

За загальними положеннями про негласні слідчі (розшукові) дії дана процедура проводиться за ухвалою слідчого судді. В іншому випадку дану НСРД можна провести у відповідності до ст.250 КПК у

виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та запобіганням вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (ст.ст. 201, 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України до постановлення ухвали судді [12, с.116-117].

У тих випадках, коли державні органи мають право проводити обшуки без відповідної постанови судової влади, внутрішнє законодавство повинне передбачати "дуже жорсткі обмеження таких повноважень з тим, щоб виключити випадки порушення положень, що містяться у статті 8 ЕКПЛ" [14].

Таким чином, судовий контроль визнається найважливішим атрибутом при проведенні даної НСРД. Відповідно до ч.1 ст.250 КПК прокурор зобов'язаний невідкладно після початку такої НСРД звернутися з відповідним клопотанням до слідчого судді, який або виносить ухвалу про дозвіл на проведення НСРД, або відмовляє в наданні такого дозволу з наступними наслідками. Слід було б у даній статті конкретно вказати строки звернення прокурора до суду, які, на нашу думку, не повинні перевищувати 18 годин.

Виконання будь-яких дій з проведення НСРД повинно бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на його проведення. Отримана внаслідок такої НСРД інформація повинна бути знищена в порядку, передбаченому статтею 255 цього Кодексу.

Враховуючи, що ч. 1 ст. 253 КПК передбачає письмове повідомлення підозрюваного та його захисника про обмеження конституційних прав, то доцільно, на наше переконання, повідомляти про дату знищення отриманої інформації. Такий підхід повністю відповідав би практиці ЕСПЛ і духу Конвенції.

Згідно ч.1 ст. 267 КПК України обстеження житла чи іншого володіння особи може бути проведено слідчим на підставі ухвали слідчого судді за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (ч.3 ст.246 КПК), з метою:

- 1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що мають значення для їх досудового розслідування;
- 2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів;
- 3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- 4) виявлення осіб, які розшуковуються;

5) встановлення технічних засобів аудіо-, відео контролю особи.

Аналіз даних цілей дозволяє прийти до висновку, що при проведенні даного НСРД самі **носії сліду, речі, документи вилученню не підлягають** (виділено автором).

Також слід мати на увазі, що слідчий, прокурор при внесенні клопотання про дозвіл на проведення даного НСРД повинен керуватись загальними положеннями про негласні (розшукові) дії, передбаченими § 1 глави 21 КПК.

Слідчим суддею в даному випадку відповідно до ст.247 КПК виступає голова апеляційного суду, або за його визначенням інший суддя апеляційного суду АРК, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, у межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Згідно ч.2 ст. 20 ЗУ "Про судоустрій і статус суддів" голова апеляційного суду, його заступники, призначаються на посади строком на п'ять років із числа суддів цього суду та звільняються з посад Вищою радою юстиції за поданням відповідної ради суддів.

Призначення судді на адміністративну посаду без додержання вимог цього Закону не допускається (ч.4 ст. 20 ЗУ "Про судоустрій і статус суддів"). Звідси випливає, що виконуючі обов'язки голови апеляційного суду не мають права виконувати функції слідчого судді, передбачені КПК України, а також призначати таких своїм наказом.

Закон зобов'язує слідчого суддю розглянути клопотання про надання дозволу на проведення НСРД протягом шести годин з моменту його отримання. Основний критерій, якому повинна відповідати умова невідкладності, – це заснована на доказах переконаність слідчого у тому, що при непроведенні негласного проникнення в житло докази, які мають бути отримані, піддадуться знищенню, псуванню, зміні своїх властивостей або зникнуть.

При розгляді клопотання слідчий суддя повинен акцентувати увагу на наступних моментах:

- законність ініціювання та процесуальна необхідність проведення НСРД;
- гарантії невторчання у приватне життя інших осіб, які мешкають з особою, у відношенні якої буде проводитись НСРД;
- збалансованість об'єму проведення НСРД з урахуванням вчиненого і можливість отримання та використання інших доказів;
- упевненість у тому, що інформація буде отримана відносно конкретної особи.

Слідчий суддя постановляє ухвалу про дозвіл на проведення НСРД, якщо прокурор, слідчий доведе наявність достатніх підстав вважати, що:

-вчинений злочин відповідної тяжкості (п.1 ч. 3 ст.248 КПК). Слід розуміти, що правова кваліфікація злочину із зазначенням статті (частини статті) КК відповідає тяжкому або особливо тяжкому злочину ;

- під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії можуть бути отримані докази, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які вчинили злочин (п.2 ч.3 ст.248 КПК).

Зокрема, повинні бути вказані цілі, що переслідуються (ч.1 ст.267 КПК). Проведення інших заходів, не передбачених ч.1 ст.267 КПК, заборонено. Одночасно можуть переслідуватись одна або декілька цілей, вказаних у ч.3 ст.246 КПК.

Слідчий суддя повинен бути людиною, досвідченою в галузі криміналістики та оперативної техніки для того, щоб повністю розуміти суть криміналістичних методів, роботи оперативно-криміналістичної техніки та методики їх застосування.

Здійснюючи судовий контроль, слідчий суддя повинен переконатися в тому, що у відомостях про житло чи інше володіння особи відображені відомості про власника(ів), орендарів і так далі, з наданням копії документа, що встановлює право, точна юридична адреса і місце розташування володіння, а в деяких випадках – точні географічні координати (з використанням GPRS). Не слід забувати, що, вивчаючи відомості про особу (п.4 ч.2,п.3 ч. 4 ст. 248 КПК), необхідно враховувати і статус тих, хто наділений імунітетом (дипломати, народні депутати, судді та інші), при цьому керуватися спеціальними законами, які гарантують недоторканність їх житла та володіння.

Поняття речових доказів та документів наведені у ст.ст. 98 та 99 КПК. Зокрема, проникаючи у володіння особи з метою виявлення, фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, виготовлення копій чи зразків речей та документів та їх вилучення для дослідження (п.п.1-3 ч. 1 ст.267 КПК), слідчий суддя повинен мати повне уявлення про ці об'єкти, повну інформацію про те, якими криміналістичними методами виявлятимуться, фіксуватимуться і вилучатимуться сліди скоєних злочинів, а також копії речей та документів.

Виконання даного НСРД без обґрунтування можливості отримання під час проведення НСРД конкретних доказів, які самостійно або в сукупності з іншими доказами можуть мати суттєве значення для з'ясування обставин злочину або встановлення осіб, які його вчи-

нили, - **недопустимо** (відделено автором). Інакше дане НСРД нагадуватиме "риболовлю", де, можливо, "виловлять" докази або відомості, що цікавлять.

На нашу думку, законодавцеві доцільно п.п. 1-3 ч. 1 ст. 267 КПК об'єднати в єдиний пункт, оскільки всі переслідувані цілі, які стосуються виявлення, фіксації, виготовлення копій слідів, речей, документів та вилучення цих копій та зразків, зосереджені довкола речових доказів - пересвідченні у їх наявності та виконанні вищевказаних процесуальних дій. Вилучення оригіналів документів, будь-яких предметів зі слідами і т. д. дане НСРД не передбачає.

Однією з цілей проникнення та обстеження житла чи іншого володіння особи є виявлення осіб, які розшуковуються в кримінальному провадженні. Відповідно до ст. 276 КПК повідомлення про підозру тягне за собою визнання особи підозрюваним. Одночасно слідчий, прокурор зобов'язані виконати в повному обсязі вимоги ст.ст.277, 278 КПК.

Якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме, то слідчий, прокурор оголошує його розшук (ч.1 ст.281 КПК). Про оголошення розшуку виноситься окрема постанова, про що в обов'язковому порядку інформація вноситься до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ЄРДР) (ч. 4 ст.280 та ч.2 ст. 281 КПК) і тільки після цього підозрюваний вважається особою, яка розшукується.

Слідчий суддя, розглядаючи подання про проведення НСРД з метою виявлення осіб, які розшукуються, повинен врахувати, що разом з поданням слідчого, прокурора повинні бути надані:

- витяг з ЄРДР із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (п.5ч.5 ст. 214 КПК);
- витяг з цього реєстру про оголошення розшуку підозрюваного (ч.2 ст.281 КПК) або про зупинення досудового розслідування за п.2 ч.1 ст. 280 КПК України;
- копію постанови про оголошення підозрюваного в розшук (ч.2 ст.281 КПК);
- копію постанови про зупинення досудового розслідування у випадку переховування підозрюваного від органів досудового розслідування та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності (п.2ч.1 ст. 280 КПК);

- копію письмового повідомлення про підозру у скоєнні тяжкого або особливо тяжкого злочину (ст. 277 КПК);
- відомості про вручення повідомлення про підозру, або про спосіб вручення, передбачених цим Кодексом для вручення повідомлень (ч.1 ст. 278 КПК), а також витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань про дату та час повідомлення про підозру (ч. 4 ст. 278 КПК).

Слідчий суддя також повинен бути переконаний, що в період досудового розслідування були вжиті всі дозволені законом інші можливості для встановлення місцезнаходження підозрюваного саме в конкретному житлі чи іншому володінні особи.

Майже кожна людина хоч раз в житті припускала, що за нею може вестися спостереження або прослуховуватись її розмови у приміщеннях або в телефонному режимі.

Наявність в законі (п.5 ч.1 ст.267 КПК) підстав для встановлення технічних засобів аудіо- та відеоконтролю особи в житлі або іншому її володінні може підсилити ці сумніви. Але чітка регламентація закону, його виконання лише у випадках, передбачених ним, надасть упевненість про гарантії дотримання прав і свобод кожного. Аудіо-, відеоконтроль місця (ст.270 КПК) і спостереження за особою (ст.269 КПК) є самостійними НСРД і можуть бути проведені в публічно доступних місцях.

Пункт 5 ч.1 ст. 267 КПК передбачає аудіо-, відеоконтроль у житлі чи іншому володінні особи шляхом встановлення технічних засобів після таємного проникнення і переслідує певні цілі. При проведенні даного НСРД слід врахувати, що одночасно має місце як таємне проникнення, так і проведення конкретної дії - встановлення спецтехніки для аудіо- і відеоконтролю за особою. Найбільший ризик порушення прав особи може виникати при проведенні його у житлі. Тому при санкціонуванні цього НСРД слідчий суддя повинен врахувати, що:

- житло - це простір, де реалізуються всі елементи приватного життя, де людина, перебуваючи наодинці, максимально відчуває себе вільною;
- у житлі можуть проживати інші особи, не причетні до злочину, який розслідується.

Таким чином, узагальнюючи викладене вище, слід наголосити, що забезпечення дієвого судового контролю при негласному обстеженні житла чи іншого володіння особи вимагає законодавчого врегулювання ряду норм глави 21 КПК.

Так, після проведення НСРД до постановлення ухвали слідчого судді, що передбачено ч. 1 ст. 250 КПК, прокурор зобов'язаний не-

відкладно (виділено автором) після початку такої НСРД звернутися з клопотанням до слідчого судді. Доцільно після слова "невідкладно" доповнити статтю словами "але не пізніше 18 годин".

У п.5 ч.1 ст. 267 КПК слід вказувати цілі, які переслідуються при встановленні технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи, а в клопотанні прокурора і слідчого, в ухвалі судді вони повинні бути конкретно деталізовані. Крім того, на рівні Кабінету Міністрів України нормативно слід визначитися з переліком такої апаратури та порядком її сертифікації.

Забезпечуючи принцип пропорційності, слід вжити заходи, щоб НСРД відразу ж були припинені, коли в них зникає нагальна потреба. Прокурор повинен (а не має право) "прийняти рішення про припинення проведення НСРД, якщо в таких діях більше немає потреби" [15].

Використана література:

1. Свобода інформації та право на приватність в Україні. - Х.:Фоліо, 2004. - Т. 2. - С.11.
2. Разова Е.Л. Дом. Экзистенциальное пространство человека // Альманах молодых философов./ Е.Л.Разова // 2002, Вып. 1. - С. 206 - 220.
3. Хрестоматия по истории СССР с древнейших времен до конца XV века. Под редакцией М.И.Тихомирова. - М.,1960
4. Шелестюков В.Н. Уголовно-правовые средства обеспечения неприкосновенности жилища. Автореф. дис. канд. юрид. наук./В.Н.Шелестюков// - Красноярск, 2006.
5. Люблинский П. И. Этическое начало и свобода личности в уголовном процессе: Речь перед диспутом / П. И. Люблинский // Право. - 1907. - № 50. - С. 3217.
6. Гессен В. Законопроект о неприкосновенности личности, внесенный министерством внутренних дел во вторую государственную думу / В. Гессен // Право. - 1907. - №51. - С. 3291.
7. Загальна декларація прав людини. - К.: Укр. Правнична фундація. Вид-во Право, 1995 - 12. - (сер. Міжнародні документи ООН з прав людини). - С. 4.
8. Международный пакт о гражданских и политических правах от 16 декабря 1966г. (Извлечение) // Международное право в документах: учеб. пособие / Сост.: Н.Т. Балатова, Г.М. Мелков - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: 2002. - С. 824. - С. 124.
9. Европейская конвенция о защите прав человека и основополагающих свобод от 4 ноября 1950 г. (Извлечение) // Международное право в документах: учеб. пособие / Сост.: Н.Т. Балатова, Г.М. Мелков - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: 2002. - С. 824. - С. 9.
10. Конституція України (із змінами і доповненнями). - К.: Атіка, 2006. - С. 9.
11. Кримінальний кодекс України - К.: Видавничий дім "Скіф", 2009 - С. 57.

12. Кримінальний процесуальний кодекс України: офіційне видання. - К.: Ін Юре, 2012. - 356 с.

13. Определение Конституционного Суда РФ от 14.07.1998 № 86-0 "По делу о проверке конституционности отдельных положений Федерального Закона "Про оперативно-розыскную деятельность" по жалобе гражданки И.М. Черновой". - СЗ РФ от 24.08.1998. - № 34. - Ст. 4368.

14. Рішення ЄСПЛ *Samenzind v. Switzerland*, December 16, 1997, RJD, 1997-VIII, No. 61. - para. 45

15. Висновок щодо проекту кримінального процесуального Кодексу України. DG-I(2011) 16, (Страсбург, 02 листопада 2011 р, 91С., п.199).

УДК 343.81

М.С. Пузирьов

**СУСПІЛЬНО КОРИСНА ПРАЦЯ ЗАСУДЖЕНИХ
ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ НА ПЕВНИЙ СТРОК
ЯК ФОРМА ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ
ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ВИКОНАННЯ ПОКАРАННЯ**

Розглянуто суспільно корисну працю засуджених до позбавлення волі на певний строк як форму диференціації та індивідуалізації виконання покарання. Сформульовано пропозиції з удосконалення чинного кримінально-виконавчого законодавства в частині регламентації суспільно корисної праці засуджених до позбавлення волі на певний строк.

Ключові слова: *суспільно корисна праця, засуджені, позбавлення волі на певний строк, диференціація та індивідуалізація виконання покарання.*

Рассмотрен общественно полезный труд осужденных к лишению свободы на определенный срок как форма дифференциации и индивидуализации исполнения наказания. Сформулированы предложения по совершенствованию действующего уголовно-исполнительного законодательства в части регламентации общественно полезного труда осужденных к лишению свободы на определенный срок.

Ключевые слова: *общественно полезный труд, осужденные, лишение свободы на определенный срок, дифференциация и индивидуализация исполнения наказания.*

The article is dedicated to analysis of socially useful labour of convicts to deprivation of liberty for a definite period as a form of differentiation and individualization of execution of punishment. The suggestions on improving current criminal-executive legislation in part of regulation of socially useful labour of convicts to deprivation of liberty for a definite period are proposed in the article.

Key words: *socially useful labour, convicts, deprivation of liberty for a definite period, differentiation and individualization of execution of punishment.*